

Aihe: The image of science in two daily Finnish newspapers.

Tekijä: Liisa Vihmanen, toimittaja , YLE Kulttuuri
Reuters Institute for the Study of Journalism, University of Oxford

Olen tutkimuksessani halunnut tarkastella toisaalta lehtikuvaa lukijan huomion kiinnittäjänä ja toisaalta sitä, millaista sosiaalista mielikuvaa – imagoa, lehtikuva kontekstissaan synnyttää. Tarkastelun kohteeksi olen ottanut Aamulehden ja Helsingin Sanomien tiedesivut vuodelta 2008. Kyseiset lehdet valikoituivat tutkimukseen, koska poikkeuksellisesti niissä tieteelle ja tiedeuutisoinnille on varattu oma sivu tai peräti useita sivuja, kuten oli Helsingin Sanomissa. Aamulehden tiedesivut ilmestyvät joka toinen viikko, joka rajasi tutkimuksen materiaalin määrän. Valikoin Helsingin Sanomista säännönmukaisesti saman viikon tiedesivut kuin mikä oli Aamulehden tiedesivujen ilmestymisviikko. Näin molemmista sanomalehdistä valikoitui tutkimukseen 27 tiedesivua.

Halusin ensisijaisesti tutkia lehtikuvan käyttöä päivittäisjournalismissa ja valitsin kohteeksi tiedesivut, koska tiedeuutisointi poikkeaa tavanomaisesta tapahtumiin perustuvasta uutisvirrasta. Tiedesivujen kuvallinen kokonaisuus joudutaan usein rakentamaan erikseen, ja sen rooli poikkeaa tavanomaisesta lehtikuvasta, jossa pääsääntöisesti näytetään joko mitä tapahtui tai kuka teki. Tiedesivuilla kuvituksella näytti olevan erilaisia funktioita annetun tiedon kuvallisesta yhteenvedosta puhtaaseen viihde- tai yllätyslementtiin. Usein tiedesivujen kuvakenttä on rakennettu käyttämällä monia erillisiä valokuvia yhdistettynä toisiinsa grafiikalla ja selventävillä kuvateksteillä. Kamera ja tieteellinen tutkimus yhdistyvät toisiinsa myös historiallisesti: Kamera ja valokuvaus tarjosivat luonnontieteelliselle tutkimukselle merkittävää taustatukea 1900-luvun alussa.

Työni otsikolla on kahdenlainen merkitys. Toisaalta olen konkreettisesti halunnut selvittää, minkälaisia kuvia tiedesivut sisälsivät. Jaoin käytetyt kuvat kolmeen kategoriaan: puhtaaseen valokuvaan, kollaasiin (sisältää valokuvan sekä graafisia elementtejä) tai puhtaaseen grafiikkaan. Jako kattoi käytännössä kaikki käsittelemäni sivut ja eri kuvatyypin määrällinen käyttö Aamulehdessä ja HS:ssa oli hyvin samanlainen. Esimerkiksi pelkän lehtivalokuvan osuus kuvamateriaalista oli 11/27 Aamulehti ja 12/27 HS. Valokuvan ja grafiikan tai voimakkaan kuvamanipuloinnin yhdistelmiä, kollaaseja oli eniten Aamulehdessä 13/27 luvun ollessa HS:ssa 11/27. Olen työssäni tarkemmin analysoinut eri kuvakategorioita ja niiden käyttöä osana tiedeartikkelia. Tärkeimpinä lähdeteoksina olen käyttänyt Liz Wellsin toimittamaa teosta *Photography; A Critical Introduction*, Routledge, London 2009, sekä professori Janne Seppäsen väitöskirjaa *Valokuvaa ei ole*, Helsinki 2001.

Toisaalta olen ollut kiinnostunut kuvan käytöstä tieteen ja tiedetoimittamiseen imagon rakentajana. Olen halunnut tutkia hypoteesia, jonka mukaan lehtikuvat rakentavat kohteelleen sosiaalisen imagon ja tätä rakentamista voidaan journalismissa tehdä joko tietoisesti tai tiedostamatta. Viimeisen väitteen olen jättänyt avoimeksi ja olen työssäni keskittänyt selvittämään, millaista sosiaalista mielikuvaa tieteestä yhteiskunnallisena toimintana käytetyt kuvat Aamulehden ja Helsingin Sanomien tiedesivuilla luovat.

Lopputuloksena oli, että Helsingin Sanomissa perinteisen, puhtaan valokuvan käyttö oli yleisin tapa kuvittaa tiedeartikkeli. Aamulehden kuvakategorioista vastaavasti esiin nousi voimakkaan kuvamanipulaation käyttö. Tämän seurauksena monet manipulaation avulla rakennetut kuvat nousivat kokonaan uudelle tasolle, tarjoten lukijoille uusia ymmärtämisen haasteita ja jättäen kuvan tulkinnan avoimeksi. Tyypillisin lehtikuva (valokuva) HS:ssa oli valkotakkinen tutkija työnsä äärellä. Vastaavaa kuvatyyppeä ei löytynyt Aamulehdestä. Siinä missä HS keskittyi kuvissa näyttämään tutkijoita työnsä äärellä, Aamulehti yritti

rakentaa kuvaa tutkimuksen sisällöstä ja sen tuloksista, juuri kuvamanipulaation avulla. Tieteen popularisoinnissa Aamulehti meni HS:ia pidemmälle, joka näkyi mm. kuvallisen huumorin käyttönä artikkeleita keventävänä elementtinä. Helsingin Sanomissa tiedettä ei juuri pyritty kansanomaistamaan, vaan se tarjottiin lukijoille hyvin perinteisenä akateemisenä toimintana. Voidaan olettaa, että HS tekee tiedesivuja tarkemmin fokusoidulle ja tiedettä laajemminkin seuraavalle lukijakunnalle, kun taas Aamulehti pyrkii kuvien kautta herättämään nukkuvien lukijoiden kiinnostuksen. Aamulehden kuvissa tiede näyttäytyi toimintana, jolla on selkeä yhteys arkipäivän elämään, kun taas HS:n kuvissa tämä yhteys oli katkonaisempi. Laboratorio-olosuhteista ei siirrytty ihmisten arkeen. Helsingin Sanomien tiedesivujen kuvitusta hallitsi oppikirjamainen tarve selittää ja kuvallisesti avata kirjoitetun artikkelin sisältöä. Aamulehti pyrki kuvilla selvemmin viihdyttämään lukijoita.